

Egy botcsinálta szövegíró emlékei
Mesterházi Márton

Jamamba, 1966.

Az ember a kudarcaiból tanul a legtöbbet.

Sudzsi Terajama hangjátékát Benyhe János a francia szövegből prózában fordította le, hogyan is másképp. Azután megkaptuk a precíz japánoktól a zenei anyagot, melyre valakinek magyar szöveget kellett csinálnia. Ez a valaki a szokásjog értelmében én voltam. A nő-kórusok szövegét – Hani Kiokó lektor tanácsa alapján – rímtelen 7/5 szótagú sorokba szedtem, a dalokét a sokszor meghallgatott dallam szerintiékbe.

A nő-kórus tizenöt-húsz férfiú tagolatlan, torokhangú ordítózása, kevésbé tiszteletlenül kántálása, melyet Földényi János (legrutinosabb karnagyunk) és két társa keserves kínok között próbált lekottázni, hosszan vitázva, hogy egy-egy hang fiz-e vagy valamelyik szomszédja. Azután lemásoltatták a kottát, s aláírták az én szövegemet. Pár nap múlva Cserés Miklós dr. átküldött a kórus próbájára, ahol azt hallottam, hogy „Fee-héér-gyáász-húúll-szíi-veem-ree”, csupa egész hangú nyekergés, az én 7/5 szótagú soraim sehol, az értelmük még seholabb. Kértem, hogy inkább a szöveg ritmusában, ha lehetne. Megígérték. Vissza lehet hallgatni a fölvételről: „Fee-héér-gyáász...” stb.

A zenei anyagban volt egy pattogós ritmusú gyermekkar is, megcsináltam a szöveget, lemásolták, próba. „Vár Ajame menyegzőre, ő kell csak nekemnekemis...” – hallom. Kértem a karnagy asszonyt, nem lehetne-é egy kis szünetet lopni a „csak nekem” és a „nekem is” közé. Nem lehetett.

Évek múlva jöttem rá, hogy kár volt mérgelednem: a zenész a kottát játssza le. Az irodalmár, a színházi bohóc beszélhet, amit akar a szöveg tagolásáról. Ami a kottában írva van, az a zenésznek szentírás.

Ezért kell egy-egy fontos munkához a színházi zenész, aki zenéül is, színházul is tud, tehát a csupa egészhang kottát átírja negyed és félhangokra, mert kit érdekel, hogyan szokás énekelni japánul, vagy a sok sűrű hang közé nyugodtan beírja a kottába a megfelelő hosszúságú szünet jelét, hogy a szövegnek értelme legyen.

Macbeth, 1970.

Gáti József, akiről kevesen tudják, milyen kiváló rádió-rendező volt, az előkészületek során megbízott, találjak valami skót indulót, amivel a nemesurak Duncant köszöntik. A zenei munkatárs tanácsára a kottatárba mentem, a kottatáros kezembe adta egy német népdalgyűjtemény megfelelő kötetét, a stúdiófelügyelő adott kulcsot egy üres stúdióhoz, ahol volt zongora, s én rövid klimpírozás után egy remek skót dallamra ráhúztam a

következő szöveget: „Éljen jó királyunk, / Éljen jó királyunk, / Végetért a rút viszály, / Hősi Duncant áldjuk.” (A második szakaszt nem idézem.)

Ezzel köszöntötték tehát Duncant a színészek és a statiszták az I. felvonás 6. jelenet végén, ez úszott fel Macbeth monológja, majd a Ladyvel való jelenete után, mintegy jelezve, hogy közben a nagyteremben folyik a lakoma. Mint tudjuk, később Macbeth is ad lakomát. Odaérvén Gáti József beszólt: „Akkor most úgy éneklitek, hogy 'Hősi Macbethet áldjuk'.” A dolog olyan természetes volt, mint az, hogy nyáron meleg van, mégis nagyot lendített történelmi-ideológiai neveltetésem. Hiszen tanultam én az egyetemen, hogy „Le roi est mort, vive le roi.” De most értettem meg, hogy ez minden hatalmi formációra érvényes. Nem lehet minden királynak új nótát csinálni. Királyok jönnek, királyok mennek... Főtitkárok jönnek, főtitkárok mennek... A nóta marad.

A tragédiák tragédiája, avagy a Nagy Hüvelk Matyi élete és halála, 1969.

Ennek a gondolatnak tudatosabb megvillantására adott módot Henry Fielding minden fennkölt közhelyből csúfot űző bohózata (1731), melyet megtaláltam és lefordítottam. Marton Frigyes fölkérésére Vujicsics Tihamér vállalta a zenét, így Fielding egyetlen betétverse mellé írtam majd egy tucat további. A cselekmény szerint a hős Hüvelk nemcsak normál méretű és óriási női szíveket hódít meg egymás után, hanem a polgárháború harcmezején is rendet vág.

Íme a felségárulók indulója: „Fel pártütők, fel pártütők, / A tett órája most ütött. / Szívünk szilárd, karunk serény, / Velünk a jog s erény.” Vujicsics Tihamér egyesítvén a 18. századi és a kortárs mozgalmi indulók modorosságait, szólistával megismételtette a második sort. (Aki emlékszik rá, idézze föl a „Boldog népünk bízva néz ránk” kezdetű műalkotást, ott hallható a parodizált zenei íz, mintegy alapállásban: „Légy erős, akár a hős / Oly erős! / Akár a hős Komszomol.”) A csúfondáros mondanivalót a 3. szakasz hordozza emígyen: „Aztán mi lesz, aztán mi lesz? / A rend megint a régi lesz.” Ezt oly merésznek érezte a rendezés, hogy az ismétlést a szólista egészen halkra vette... A Rend egyébként a Király és Hüvelk indulójának („Kígyót melengetett a Trónus keble / S feltámadott az, ó hon, ellenedre”) is fontos motívuma: „A rendnek harc az ára!”

Ha a szél furulyál 1972.

Peter Nichols játékában a fiatal anya éneklő zárásul a „Rockaby, baby, on the tree top” kezdetű bölcsődalt. Anyanyelvűnek közismert dallam, nekem versszöveg, le is fordítottam: „Csicsíjja, kicsikém, fenn az ágon / Ha a szél furulyál, jön az álom.” A dallam ügyében Charlie Couttshoz folyamodtam, aki nem kívánt énektanárként korrepetálni, hanem behozta a lemezt. De én nem mertem hazavinni, féltem, hogy tönkremegy a

kezemen. Az utolsó fölvételi nap végén azután kiderült, hogy a dallam itt is csúfot tesz a leírt szövegből. Jobb lett volna, ha „on the tri tawp”-ot írnak, legalább a kedvemért. Domján Edit ott állt, hogy most mit énekeljen, én begörcsöltem, képtelen voltam rögtönözni, ő a végén ráparlandózta az angol fölvételre.

(Persze ha belegondolunk, a legegyszerűbb magyar népdal is rendre „csúfot tesz” a leírt szövegből: „Kís kece lányóm / Féjerbe vágyón, / Féjer a rózsá / Kézebe vágyón...” Csak – anyanyelvünk lévén – ebbe nem gondolunk bele.)

A kudarcért hét évvel később vettem elégtételt. Louis MacNeice Találkája volt című hangjátékában szerepel ugyanez a bölcsődal. Jólőre megtanultam a dallamot, s az új szöveg („Csicsijja, kincsem, fa tetején / Szél furulyál, és ringatlak én”) már illett rá.

Kálvária 1972.

Andries Poppe a rövid jelenetek közé egy-egy Beatles-számot írt elő, melynek szövege éppen rímel az elhangzottakra. A számokat tehát újra föl kellett vennünk magyar szöveggel. Ezek beszerzése/megírása rutinmunkát jelentett, bár nem keveset; tanulni Rónay István zenei rendezőtől, a 22-es stúdió hangtechnikusaitól és az Expressz-zenekartól tanultam. A beat-zenei fölvétel ugyanis egészen másként készül, mint a prózai illetve klasszikus zenei. A zenészek nem együtt muzsikálnak, hanem külön-külön, egymás után. A basszusgitáros bemegy, „beszámol”, azaz „egy-két-hár-négy” beüti a tempót, majd az előírt számú ütemen keresztül feljátssza a maga „zumm-zumm-zumm-zumm”-ját. Azután beül a helyére a ritmusgitáros, és fejhallgatón fülelve a kész sávot, rájátssza a következőre a maga „tiririmm-tiririmm-tiririmm-tiririmm”-jét. Ha eddig minden hibátlan, a szólógitáros a két kolléga által megadott alapra fölteszi a dallamot. Amikor mindez kész, jön az énekes, és ráénekel. Aki ront, a rontott ütem előtti végszótól újra játssza a szólamát. Ha utólag hibát találnak, csak az illető sávon kell javítani.

A négy sávból a technika fejlődésével azóta lett nyolc, tizenhat, harminckettő; ha utólag hibát találnak, nem kell a rákövetkező ütemeket végigjátszani, csak azt az egyet, ahol a hiba volt, aztán a gép a helyére teszi. Jónéhány éve eljutottunk oda, hogy a gép okosabb, mint a zenész, s a technikát vezénylő menedzsmen abból csinál sztárt, akiből akar. Ezt egyébként a technikus kollégák már akkor megjósolták. Bár a tehetséget a legmodernebb elektronika sem tiltja ki a stúdióból. Szőlőből is lehet bort csinálni.

Csataszimfónia, 1974.

Mint Dieter Kühn írja, hangjátéka a kevésbé ismert Beethoven-mű, „a Csataszimfónia (Schlachtsymphonie) elemeinek montázsa,

beszédhangok kiegészítésével.” Divatos terminussal a Csataszimfónia keserűen ironikus dekonstrukciója. A meghallgatáson egy kolléga nehezményezte is, hogy „a zseniális Beethoven-zenének nem adtunk kellőképpen nagy szerepet”. Én akkor már tudtam, hogy Ludwig van-nak vannak gyöngébb alkotásai is, például ez.

Egy év múlva, Londonban Weissman Jánosnak, a bankhivatalnok-jelmezbe bújt zenetudósnak elmondtam az esetet. Mire ő a műről: „ne schlachte Symphonie aus schlachte Zeiten.” („Schlacht” németül ’csata’, jiddisül ’rossz’.)

Falusi Edisonok 1975.

Magyar nótát sokat tudok, de szinte egyet sem szeretek. Zvonimir Bajsicék dokumentumjátéka viszont a zagorjei kalózádiókról szól, zenéje e rádiók „Szívküldi” lemezeiből áll össze, tehát az állami és a külföldi adók által nem játszott, „túrt”, olykor tiltott nótákból.

Akkor is sejtettem, több éve vallom: ha az Isten igazi tehetséget adott volna, zenebohóc volnék. Így is mocorog bennem egy zenebohóci lélek-rész, melyet szükség esetén dologra foghatok.

A Bajsic-játék fordítójaként aztán munkálkodott ez az énem rendesen. A fordító nem határolhatja el magát, nem véleményezhet, nem mondhatja azt, hogy ez nem is én vagyok. (Egyetlen tisztességes joga, ha már itt tartunk, hogy visszaadja a nem nekivaló munkát.)

Tehát a szenvedélyig beleéltem magam a kalózádió-műsorvezetői és a nóta-stílusba. Mit mondjak, lubickoltam a szerepben. Voltak hím-soviniszta-disznó nóták („Elrabollak, Maricám, / Vár a nyoszolyám...”), „Asszony, vigyázz, feleselni ne tanulj, / Mert ha feleselsz, hamar odacsap az úr...”), voltak búsongó öregember-nóták („Jaj, bizony huncut ez a világ, / Mit tudja az öreglegény baját...”, „Majd a temetőben / Múlik a baj tőlem...”), voltak menyecskés dévajkodások („Nézd, a szoknyám selyemszoknya...”, „Ámde a férfi furább, / Néki a sok sem elég...”) de idézni csak a kvintesszenciálisat érdemes, íme:

„Itt a kancsó, iszom a bort / Amíg az éj leszáll. / Hajnal felé iszom a bort / Míg kél a napsugár // Megcsaltál, te barna kislány, / Más örömem úgy sincs mán, / Érted tesznek engem sírba / Jönnél még te sírva!”

A fölvételen minden szövegem azonnal vizsgázott a kollégák és az előadók előtt. Summa cum laude, ilyen is van az életben.

Részeg november-éj, 1918. (1978)

Miroslav Krležának ezt a novelláját Dragutin Klobucar zágrábi kollégám csinálta meg hangjátéknak, s az ohridi rádiós héten vitte az össz-jugoszláv szakmai nyilvánosság elé. Sosem felejttem el azt a jeges hallgatást, ami fogadta. Minden főváros (Ljubljana, Belgrád, Szarajevó, Szkopje, Titograd, Újvidék, Pristina) minden hangjáték-készítője meg volt

sértve. Krleza a frissen kikiáltott Szerb-Horvát-Szlovén királyság hazapuffogatását, s a mögötte elhallgatott vérmocskos örökséget rakja elének goromba szókimondással; a kollégák ezt a modern jugoszláv hazafiság megcsúfolásának érezték (miért? a 90-es évek emberirtásának gyökereit itt is kereshetjük), ezért aki történetesen nem volt megsértve, az is ajánlatosnak érezte, hogy hallgasson.

Én remeknek és ránk, magyarokra nézve is aktuálisnak érezvén a produkciót, addig működtem, amíg a példány (Klobucar szöveggönyve és Ács Károly fordítása alapján) készen állt a fölvételre, és fáradhatatlan telexezések árán végül a hangfölvételt is megszereztem. Legalább hat – közben betiltott – I. világháború végi hazafias dal volt benne, esedezésemre Vujicsics Sztoján és Marietta írta le a szövegüket.

Hogy fordítóként milyen anyagból dolgoztam?

A mozgalmi dalok gyártása és propagálása a Kádár-korszakban is folyt; rosszabb években (1972-73) a Pártközpont utasítása írta elő, hány ilyen kórusműnek kell elhangzania óránként a Reggeli krónikában, melyet rendszeresen hallgattam. Nos, a korábbi stílgazdagság megmaradt. Volt templomian kenetteljes („Lent, hol a tölgyek őrzik a völgyet...”), volt „vuh-vuh-vuh” erőszakos („A Párttal, a néppel egy az utunk...”). De volt változás is: elvékonyodott a szovjet zenei vonal, s részben átvette helyét a magyar népies („Kun Bélának nincsen katonája, / De van néki jó lovas huszárja...” a szokott édeskés rögögével). Ez adta nyersanyagom egy részét. A többit a mi 19. századi költészetünk. Csak le kellett rántanom a paródia szintjére, ahogy a zenei anyag is tiszteletreméltó hagyományokat rángatott le a magáéra.

Kitérő: van három igen alacsony színvonalú műsортípus, a reklám, a párt- és az egyházi propaganda. Mindhárom sokkal magasabb rendű műsортípust ránt le a maga színvonalára: az áru-ismertetést, a társadalmi problémák, illetve a hit, a transzcendencia kérdéseinek elemzését.

Álljon hát itt, már csak a történelmi dokumentum jogán is, a Szerb-Horvát-Szlovén Hármás Királyság hármás himnusza. (Kicsit hosszú lehetett végigállni...)

A Boze pravde: „Élő Isten, ki védelmezted / Tenger véstől szerb hazánk, / Nemzetedről emlékezz meg, / És hallgasd meg hő imánk: / Péter királyt, Isten, áldd meg, / Éljen a szent, ősi vér, / Áldásoddal Őt találj meg, / Szerb hazánk, im, erre kér.”

A Lijepa nasa: „Gyönyörű vagy, honi földünk, / Áldott ősök hagyatéka, / Érted hullt sok nagy elődünk, / Hozz hát áldást a maradékra! / Gyönyörű vagy, nincs fennköltebb, / Gyönyörű vagy, büszkeségünk. / Gyönyörű, ha sík a földed, / Gyönyörű, ha hegyet érint. // Fenn az ormok, fenn a lélek, / Piros óbor, piros orcák, / Érted élet csak az élet, / Gyönyörű hazánk, Horvátország!”

A Zastava slave: „Fel harcra, ősi zászló, / Fel harcra, hősi vér, / Megvédi felvirágzó / Honát a hű szlovén / Kezünkben itt a fegyver, / Szívünkben szent ügyünk, / Ki ránk támad sereggel, / Megbánja, esküszünk.”

Azután volt még édeskés románc Prizrenről (lásd Koszovó...), népies rögöge a szerb katonáról, aki vígan megy a csatába, Szokol-mazurka („Szerbia, anyácska, / Tiéd Bánát, Bácska...”) – Simon Zoltán vezényelt, zongorázott, lelkesített, csak úgy zengett a stúdió. A népiesch után a hazafiasch zenebohóci alakításom is sikerrel járt.

Bár e műnemben a tökéletest csak 1982-ben alkottam meg. Ivan Cankar A megye királya című klasszikusához egy jeles ljubljana színház édesded dalt komponáltatott, keringő-ritmusban, íme: „Szlovénia, drága, / A szívemben élsz, / A szeretet lángja / Ott el nem enyész. / A gondban a lélek / Teérted megáll, / S a harcban teérted / Nem kín a halál!”

Ez olyan tömény, hogy szinte magam is meghatódom rajta.

A szentek kútja, 1982.

Soha nem hittem volna, hogy a szövegírónak arra is kell gondolnia, hogy bizonyos zenei hangokra milyen magánhangzó essék. Pedig kell.

John Millington Synge tragikomédiájának keretét javasolta Takács György zenei szerkesztő és zeneszerző az „Ó, a krumpli csenevész...” kezdetű ír parasztdalt. Adott hozzá kottát, könnyű volt helyes szöveget csinálnom. A híresen jó zenei előadó Császár Angela énekelt, nagyon jól; akkor figyelmeztetett Gyuri: még öneki sem könnyű a „Csupa héja az egész” sorban a dal legmagasabb hangját a héja é-jére kiénekelni. Merthogy minél magasabb a (zenei) hang, annál jobban ki kell nyitnia az énekesnek a száját; tehát annál kívánatosabb, hogy a szövegben alacsony nyelvállású magánhangzó (á, a, nyílt e) álljon. A színészgyilkosságot a magas nyelvállású ajakkerekítéseselek jelentették volna, egy ú, vagy még inkább egy ő.

A Pesti színház tavalyelőtt bemutatta O’Neill Boldogtalan holdját. A dal ott is szerepel. Akkor én énekeltem föl az asszisztens magnójára, hogy Rajhona Ádám megtanulhassa. Vigyáztam, hogy jó mély kezdőhangot vegyek.

Addigra már megbízható korrepetálói rutinom volt.

Karmestereinktől tanultam meg, hogy a színésznek, ha bizonytalan, a zenekarból kell támasztékot adni. Hidas Frigyes jut eszembe példaként, aki megkérte az egyik klarinétost, hogy a partitúrabeli helyett a színész nő énekszólámát játssza hangról hangra. Legalább félórányi kétségbeesett kínlódást spóroltunk meg.

E logika alapján ad támasztékot a korrepetáló a kíséret nélküli éneklésre ítélt, bizonytalankodó színésznek. Én ilyen esetben gátlástalanul

vertem egy ujjal a zongorát, s hozzá hatalmas hangon trombitáltam a színész fülébe ugyanazt; addig-addig, amíg gyorsan mikrofon elé nem állhatott. A hangszépségre nem kellett vigyáznom, csak arra, hogy mellé ne üssek. Az eljárás többnyire bevált.

Természetesen van olyan színész, mint a felejthetetlen Tomanek Nándor, aki csak ránézett a kottára, már énekelte is. És van a skála másik végén olyan, akinek hiába bög a fülébe egy teljes szimfonikus zenekar. Őt nem szabad olyan szerepre behívni, ahol énekelni kell.

Ennek kapcsán még egy megjegyzés, „év nélkül”, a philologia tiszteletére. A hangjátékok, színdarabok, lévén belegyökerezve a maguk kultúrájába, teli vannak mindenféle idézettel, többek között zeneivel is. Honnan szedje elő a színházcsináló a kottát-szöveget? Szerencsés esetben a kiadó megadja függelékben, vagy elküldi a külföldi rádiós partner. Ha csak hangfelvételt küld, akkor kell egy kicsit bajlódni a szöveggel, de az anyag mégiscsak rendelkezésre áll.

Ha semmink sincs, csak a szerzői utasítás szerinti cím vagy kezdősor, akkor a saját lemez- és kotta-gyűjteményével segíthet a zenei szerkesztő. Ha nem, az ember magára van utalva. Ha vettem a területnek megfelelő kottás könyvet, (pl. ír utcai balladákat és kocsmadalokat Londonban), abban valószínűleg benne lesz. Ha nem, fordulhatok angol, ír etc. származású barátaimhoz; Charlie Coutts után Doherty Péter segített ki nem is egyszer, akár úgy, hogy kazettára énekelte a kérdéses dalt, legutóbb Brendan Behan A nagy ház című hangjátékhoz az „Add az ünneplőm, anyám, / Terítsd rám a sálam...” kezdetű Tanai Bella részére.

De a 70-es évektől rendszeresen kértem és kaptam segítséget a Kálvin téri lelkészi hivatalban Kenéz Ferenc – nehezebb esetben Máté János – nagytiszteletű uraktól, akiknek könyvespolcain az anglikán kottáskönyvek is megvannak. Sean O’Casey Az eke és a csillagok című tragikomédiájában szerepel pl. a „Vezess jó fény” kezdetű, azt is tőlük kaptam, hogy Pécsi Ildikó megtanulhassa.

Napfogyatkozás, 1993.

Bikácsy Gergely 1968-at idéző hangjátékának dokumentum-betétei közé szánta a korszak bariton szólóra és gyermekkórusra szerzett, ismert mozgalmi dalocskáját, melynek néhány sorát emlékezetből idézem: „Kitekint kapuján Péter bátyó, bajszát kétféle törli, / Odaszól remegő angyalhangon: ’Hát te mit akarsz, földi?’ / Száll, száll, végtelen tereken, jéghideg egeken... / Libegő-lobogó szovjet zászlót tűz ki Moszkva a Holdra.”

A zenei munkatárs annak rendje-módja szerint kiigényelte a fölvételt, de meg nem kapta, mert azt a szerző – főosztályvezetői engedéllyel – letöröltette. Mondván, hogy kényszer alatt komponálta volt.

Eltöprengtünk mi ott a stúdióban. Kivonult a BM (netán a KGB) kommandója, s a marcona legények géppisztollyal kényszerítették a Mestert ihletének aktivizálására? Womöglich a Magyar Rádió pénztárába is elkísérték, nehogy a honorárium zsebetételét – titkos undora, magánhasználatú megvetése, nyilvános lázadása jeleként – megtagadja?

Mire is kellenek egy országnak az archivumok?

Ha nem tudtam volna, most megtanultam, hogy Orwell nemcsak író, hanem próféta is volt.

Őrültek és szakemberek, 1993.

Wole Soyinka ebben az alig ismert remekében írta ki magából a nigériai polgárháború borzalmát. Fontos szereplője három hadirokkant, akik néha kórusként is megszólalnak. Sály László volt a zenecsínálónk, s ezúttal én adtam meg neki a témákat.

Soyinka ugyanis egy helyen előírja, hogy a „Pénzt akarunk, nem szavakat...” szöveg az „Oh, when the saints” dallamára gajdoltassék. Nekem pedig beugrottak az évtizedek óta kóstolgatott-tanulgatott spirituálék. Így adta a „Deep river” a „Koldusok vagyunk / Mintha országában...” dallamát; („Mintha” a polgárháború győzteseinek által teremtett új rend), a „Meeting at the building” pedig a hadirokkant-kórházban tett elnöki látogatás gúnydaláét.

Erről a fordító-rádióra alkalmazó Papp Zoltán (akkor már nem élt) mesélte volt, hogy nem tudott ellenállni a kísértésnek, s a „Monostori csárda mellett, csárda mellett” dallamára fordította le. Az ötlet abszurd, a szöveg zseniális. És nem is volt annyira nehéz átritmizálni, hisz a „csárda mellett” helyére a „soon be over” zökkenő nélkül illeszkedik. Csak Zoltán leleményeire kellett vigyáznom. (Ezeket félkövérral nyomtatom.) Íme:

„1. **Jó az elnök kölni- s borszagúan, / borszagúan, borszagúan, / Karján ott a Né is, minő puruttya, / minő puruttya.**

2. **Vén puruttya néember, rút csudásság, / rút csudásság, rút csudásság / Bámulják a népek, minő nenő ez, / Hogyha nő, minő.**

3. **Látja ő, mi jár a férfi-nép eszében, / nép eszében, nép eszében, / Szemükbe vihog te-hát ledéren, hát ledéren.**

4. **'Rút az enyém, vén is, de még csiklándik, / még csiklándik, még csiklándik / Ámde a tiétek hopp-hollári, hopp hollári.'**

A Sály László betanította kórus áhítatosan gazdag korcsma-többszólamúságot alkalmazott. Lege artis. (Ahogy kell.)

Még valami a tökéletességről

A Kézzelel faragott paliszander szekrény című dokumentum-műsor szövegét Kamarás István állította össze apróhirdetésekből, zenéjét Kelemen László tömeg- és táncdalokból. A munkát egyszerű dramaturgként

szolgáltam, példánycsinálásba, fölvetelbe, összejátszásba beszéltem bele, mint afféle belső kritikus. Tehát csak az volt a dolgom, hogy figyeljek.

Lenyűgöző volt a két összeállító kutatói szenvedélye, anyagismerete, válogatói szimata; lenyűgöző ma is, ahogy a prózaiakkal egybeszótt népiesch, hazafiasch és érzelmesch zenei dokumentumokból 1938-tól kirajzolódik a mi hol sírni-, hol röhögnyivaló magyar történelmünk.

És felejthetetlen az a veszekedés, mely az utolsónak szánt összejátszási nap kirobbant köztünk. 1981-ig, azaz – akkor – napjainkig akartunk érvényeset mondani, és épp az utolsó pár percünk kongott üresen. Azután nekiálltunk új anyagot gyűjteni, és a lakásnyomor kétségbeesésig elszánt csatakiáltására, a „Minden megoldás érdekel”-re futtattuk ki a kompozíciót.

Pár hónappal később hangzott el az Élő történelem című összeállítássorozat. Herélt dokumentumokat hamisan használó, az elvárható udvarhűség normáin is túlgrató kurzuslovglás, dupla honorárium, elől-hátul nívódíj.

Elhangzott rendben a Kézzel faragott paliszander szekrény is. Mi is elmondtuk, amit gondoltunk.

(28) Végezetül álljon itt életem legemlékezetesebb dalszöveg-fordítása, melyet Papp Zoltán készített egy angol balladából. Szerencsére nem kellett elénekelni (MacNeice szövege el is mondja, hogy nincs kotta hozzá), mert az eredeti rím- és ritmusképletéhez – abab, 8/6/8/6 – semmi köze. Csak gyönyörű. Íme:

Minapában Skye szigetén aludtam,
Elaludtam, álmot láttam legottan,
Zöld mezőben halott ember csatát nyert,
Az a halott, az a halott én voltam.